

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน Ecotourism to Sustainable Tourism

ไพริน เวชัญญะกุล
โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Pairin Wechtunyagul
School of Tourism and Hospitality Management, Suan Dusit University

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งจุดหมายปลายทางเหล่านี้เป็นพื้นที่ควบคุมทั้งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและไม่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และอยู่ภายใต้การปกป้องทางสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ ระดับนานาชาติ โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสร้างผลกระทบทางลบให้เกิดขึ้นกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ด้านการอนุรักษ์และการกระตุ้นความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวให้มีต่อแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งชุมชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว (อุดม เขยกิจวงศ์. 2548: 81-82)

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

Ecotourism is a tourism that has the activities involve with the journey to natural destinations. Those destinations are controlled as the residence and non-residence under the protection of international and national environment. Ecotourism can reduce the negative impacts to the tourism resources because ecotourism activities are the activities that focus on increasing awareness in conservation and motivating the responsibility of tourists to both natural and cultural attractions by the process of learning with the stakeholders such as local communities, entrepreneurs, and tourists (Udom Cheykeewong. 2548: 81-82).

Keywords: Ecotourism, Sustainable Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสนใจและเลือกเดินทางมายังประเทศในภูมิภาคเอเชียนั้นมีปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญคือ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลายของภูมิภาคนี้ สำหรับประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เช่น ชาวจีน ชาวมาเลเซีย ชาวญี่ปุ่น เป็นต้น เนื่องด้วยประเทศไทยมีความได้เปรียบทางที่เป็นประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลกและความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงความพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการดำเนินกิจกรรม ทางการท่องเที่ยวจึงทำให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก ดังเช่น เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการจัดอันดับจากเว็บไซต์ Travelers' Choice ในปี 2015 ว่าเป็นเกาะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจัดอันดับว่าเป็นเกาะที่สวยงามและน่าเที่ยวชมเป็นลำดับที่ 5 ของโลกและจากความนิยมนี้ส่งผลให้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมากถึง 1.7 ล้านบาท ในปี 2557 โดยแบ่งเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 1.2 ล้านล้านบาท หรือร้อยละ 10.3 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด ที่เหลืออีก 0.5 ล้านล้านบาท หรือร้อยละ 3.9 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมดซึ่งเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวในประเทศไทย (วิรัชศักดิ์ คุ้มสุรัตน์, 2562) จากรายได้จำนวนมหาศาลที่ประเทศไทยได้รับส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ขึ้นเพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมที่หลากหลายของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ซึ่งปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนในประเทศไทยในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มเพิ่มมากยิ่งขึ้น และส่งผลให้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเริ่มได้รับความเสียหายและเสื่อมโทรมลงตามไปด้วย ดังนั้นจึงควรหารูปแบบการท่องเที่ยวประเภทอื่นที่เหมาะสมและประการสำคัญจะต้องไม่สร้างผลกระทบในทางลบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีลักษณะที่เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการสร้างสรรค์กิจกรรมที่ช่วยดูแลรักษาสภาพแวดล้อมจากผู้ที่มีส่วนได้เสีย เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่อาศัยในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้หากพิจารณาจากบริบทของทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไทยและการที่รัฐบาลไทยได้กำหนดว่าปี 2558 เป็นปีการท่องเที่ยววิถีไทย “การท่องเที่ยวทางเลือก” ในความคิดเห็นของผู้เขียนจึงเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นทางเลือกใหม่ที่เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมและกระตุ้นการอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวทางเลือกที่ผู้เขียนจะได้นำกล่าวถึงในบทความนี้ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบทางเลือกใหม่จะเน้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวที่ต้องไม่มากเกินไปจนภัยภาพการรองรับพื้นที่ กิจกรรมที่สร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของพื้นที่ (Chuck Y.Gee. 1997: 274-275)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สวยงามสมบูรณ์ โดยบทความนี้จะกล่าวถึง

ความสำคัญและความหมายของธรรมชาติต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลักษณะและหลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตัวอย่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร) และประโยชน์ของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการศึกษาตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำว่ากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้นั้นนักวิชาการให้ความหมายไว้ อย่างหลากหลายโดยสามารถสรุปความสำคัญได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการเที่ยวในรูปแบบของการเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งที่ธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นที่มีความบริสุทธิ์ของชีวิตดั้งเดิมและความบริสุทธิ์ของธรรมชาติตลอดจนความหลากหลายทางลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ โดยผู้เดินทางไม่ทำกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทำลายหรือรบกวนแหล่งท่องเที่ยวแต่อย่างใด แต่ผู้ที่เดินทางไปเยือนหรือนักท่องเที่ยวผู้นั้นมีจุดประสงค์เพื่อชื่นชมความงาม เพื่อความเพลิดเพลินหรือเพื่อการศึกษาหาความรู้ในทรัพยากรที่ปรากฏอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นด้วยความรู้สึกที่ดี โดยมีกระบวนการเรียนรู้หรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (กรรณิกา บุรศิริรักษ์. 2549: 18, อุตม เขยกิจวงศ์ และคณะ. 2548: 81-82)

จากการสรุปนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความหมายที่เป็นสาระสำคัญ 4 ประการได้แก่ 1) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นที่คุณค่าหรือลักษณะเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ธรรมชาติและอาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีตลอดจนวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย 2) เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนโดยทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบในการรักษาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์หลักให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ หรือได้รับประสบการณ์ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะกระตุ้นจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวในการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว 4) เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม 5) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีการควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวให้มีความสมดุลและเหมาะสมกับความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่อจำนวนนักท่องเที่ยว (ดรรชนี เอมพันธุ์. 2547: 2-2, ประชิต สกฤษณ์พัฒน์, วิมล จิโรจพันธุ์ และอุตม เขยกิจวงศ์. 2554: 68-71)

ทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หนึ่งในการสรุปสาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ระบุว่ากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่นำเสนอคุณค่าหรือลักษณะเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวที่ปรากฏอยู่บริเวณพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว โดย ประชิต สกฤษณ์พัฒน์, วิมล จิโรจพันธุ์ และอุตม เขยกิจวงศ์ (2554: 68-71) ได้สรุปลักษณะของทรัพยากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

1. ระบบนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประกอบด้วยระบบนิเวศหลากหลายประเภทดังนี้

1.1 ระบบนิเวศทางบก หมายถึง ระบบนิเวศที่อยู่ตามป่าเขา มักจะเป็นต้นน้ำลำธาร ระบบนิเวศที่มีลักษณะเป็นป่าได้แก่ ป่าชายหาด ป่าชายเลน ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าดงดิบเขา ป่าสนเขา ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และ ทุ่งหญ้า

1.2 ระบบนิเวศชายฝั่งและทะเล หมายถึง ระบบนิเวศที่มีลักษณะผสมผสานกับระบบนิเวศทางบก แต่ส่วนใหญ่เป็นส่วนที่ใกล้ชิดกับทะเล ได้แก่ เกาะแก่ง ชายฝั่ง ชายหาด ป่าชายเลน ปะการังน้ำลึก ปะการังน้ำตื้น

1.3 ระบบนิเวศแบบพื้นที่ชุ่มน้ำ หมายถึง ระบบนิเวศที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล ไม่เกิน 50 เมตร ได้แก่ ทะเลสาบ หนองน้ำ และป่าพรุ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของนกและสัตว์เลื้อยคลานประเภทต่าง ๆ

2. อุทยานหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2534) ได้อธิบายความหมายของ อุทยาน (Park) ว่าหมายถึงบริเวณพื้นที่ที่เป็นพื้นดินหรือพื้นที่ที่ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนทั่วไป อุทยานควรมีลักษณะและรูปแบบของการพักผ่อนหย่อนใจที่ทำให้ผู้มาเยือนเกิดความรู้สึกสนุกสนาน ความเป็นสมาชิกทางสังคม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรู้สึกประสบความสำเร็จ การได้รับประสบการณ์ การใช้พลังงานและพลังใจ การพักผ่อน และความพึงพอใจในความงาม อุทยานหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ แบ่งตามลักษณะของพื้นที่ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 พื้นที่ที่ยังไม่ได้ปรับปรุง (Primitive or Unimproved Land) หมายถึง พื้นที่ดินหรือพื้นน้ำที่ยังเป็นธรรมชาติ ไม่ได้รับการจัดให้เป็นระบบ แต่มีความงดงามธรรมชาติสมควรแก่การอนุรักษ์เพื่อการศึกษาและการพักผ่อนหย่อนใจ

2.2 พื้นที่ที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว (Improved Land) หมายถึง สถานที่หรือพื้นที่ที่มีการจัดการเป็นระบบคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติและเสริมสร้างอำนวยความสะดวก ซึ่งอาจดำเนินการโดยรัฐหรือเอกชน แบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์และสวนรุกขชาติ สวนธารณะ สวนสัตว์ สวนสนุก และแหล่งโบราณสถาน

3. อุทยานแห่งชาติ (National Park) หมายถึง พื้นที่ของรัฐที่มีสภาพธรรมชาติที่สวยงาม มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวเป็นพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติดั้งเดิม ไม่เคยถูกรบกวนจากมนุษย์อยู่ห่างไกลจากชุมชน ประกอบไปด้วย ป่าไม้ ภูเขาสลับซับซ้อน มีความวิจิตรพิสดารทางธรรมชาติ เช่น มีน้ำตก ถ้ำ หุบเขา พันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด อุทยานแห่งชาติ มีลักษณะสำคัญดังนี้

3.1 เป็นที่ซึ่งระบบนิเวศหนึ่งระบบหรือหลายระบบไม่เปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ เนื่องจากการเข้าไปแสวงหาประโยชน์หรือการยึดครองของมนุษย์ เป็นที่ซึ่งพันธุ์ไม้และสัตว์ พื้นที่ธรณีสัณฐานและถิ่นที่อยู่ของพืชและสัตว์น่าสนใจเป็นพิเศษทางด้านวิทยาศาสตร์

3.2 เป็นที่ซึ่งผู้มีอำนาจสูงสุดของประเทศได้เข้าคุ้มครองหรือป้องกันการแสวงหาประโยชน์หรือการยึดครองพื้นที่

3.3 เป็นที่ซึ่งอนุญาตให้คนเข้าชมได้ตามเงื่อนไขพิเศษ เพื่อวัตถุประสงค์ด้านความจรรโลงใจ การศึกษา วัฒนธรรมและนันทนาการ

4. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (Wildlife Sanctuary) หมายถึง บริเวณที่กำหนดให้เป็นที่อยู่อาศัยของ

สัตว์ป่าโดยปลอดภัย เพื่อรักษาไว้ซึ่งพันธุ์สัตว์ป่า โดยประกาศพระราชกฤษฎีกา พื้นที่นี้จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการอยู่รอดของสัตว์ป่า โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่ไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ได้สังคมมนุษย์ ประเทศไทยมีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอยู่ 59 แห่ง เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอ่างฤๅไน จังหวัดจันทบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์คลองแสน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5. วนอุทยานแห่งชาติ (Forest Park) หมายถึง สถานที่ในป่าที่มีทิวทัศน์สวยงาม เช่น มีน้ำตก หน้าผา หาดทราย เป็นต้น มีธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนโดยปกติมีเนื้อที่เล็กไม่กว้างใหญ่เหมือนอุทยานแห่งชาติและไม่มีกฎระเบียบข้อบังคับเหมือนอุทยานแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพียงต้องการใช้สถานที่เป็นที่พักผ่อนของประชาชน ประเทศไทยมีวนอุทยานรวม 66 แห่ง เช่น วนอุทยานน้ำตกแม่สุวรรณค์น้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน วนอุทยานวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี วนอุทยานพญาพิภักดิ์ จังหวัดจังหวัดเชียงราย วนอุทยานน้ำตกบึงตองและน้ำพุเจ็ดสี จังหวัดเชียงใหม่ วนอุทยานต้นสักใหญ่ จังหวัดอุดรธานี

6. สวนพฤกษศาสตร์และสวนรุกขชาติ (Botanic Garden) หมายถึง ส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อรวบรวมพันธุ์ไม้นานาชนิดทั้งในและนอกประเทศที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ สวยงามหรือหาได้ยากมาปลูกไว้เป็นลำดับหมู่ และสกุล เพื่อการศึกษาวิจัย สวนรุกขชาติ (Arboretum Garden) หมายถึง สวนที่รวบรวมพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและวิจัย โดยมีได้จัดเป็นหมวดหมู่ ดังเช่นสวนพฤกษศาสตร์ แต่การดำเนินงานส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับสวนพฤกษศาสตร์ ประเทศไทยมีสวนพฤกษศาสตร์ จำนวน 6 แห่ง และสวนรุกขชาติ จำนวน 29 แห่ง ทั่วประเทศไทย เช่น สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ จังหวัดเชียงใหม่ สวนพฤกษศาสตร์พุแค จังหวัดสระบุรี สวนพฤกษศาสตร์พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สวนป่าสิริกิติ์ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี

7. สวนสาธารณะ หมายถึง สวนที่องค์การของรัฐบาลหรือเอกชนจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมของเมือง ศึกษาพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ รักษาศิลปวัฒนธรรม และเพื่อการออกกำลังกายรักษาสุขภาพและพลาสมาัย เช่น มีการจัดสนามเด็กเล่น ศูนย์พัฒนาสุขภาพ ห้องสมุด ศูนย์เยาวชน เป็นต้น สวนสาธารณะที่พบเห็น ได้แก่ สวนสาธารณะในเมือง (City Park) สวนสาธารณะเทศบาล (Municipal Park) และสวนสาธารณะเพื่อนบ้าน (Neighbourhood Park) ซึ่งเป็นสวนสาธารณะที่ชุมชนหรือหมู่บ้านจัดขึ้น สวนสาธารณะที่พบเห็นในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สวนลุมพินี สวนจตุจักร สวนหลวง ร.9 สวนธนบุรีรมย์ สวนสราญรมย์ สวนพระนคร สวนน้ำบึงกุ่ม และสนามหลวง ลักษณะที่ดีของสวนสาธารณะหรือสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ประกอบด้วย การให้ความสะดวกแก่ผู้มาใช้บริการ โดยมีการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การให้ความปลอดภัยแก่ผู้มาใช้บริการ และการมีการดูแลรักษาสถานที่ที่ดี

8. สวนสัตว์ (Zoology Park) หมายถึง สถานที่ที่นำสัตว์ป่าที่เป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ และสัตว์ที่หาดูได้ยากมารวบรวมไว้ เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้และพักผ่อนหย่อนใจ

9. พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา (Natural History Museum) เป็นผลมาจากการสะสมผลิตผลของปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์สนใจรวบรวมด้วยความใคร่รู้ เช่น พืช สัตว์ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในโลก และสิ่งทีสะสมทีกลายเป็นเครื่องมือนักวิทยาศาสตร์ในเวลาต่อมา

ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งชอบเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเพื่อหาความรู้และประสบการณ์

ใหม่นั้น กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกลุ่มของผู้เดินทางที่แสวงหากิจกรรมให้มีประสบการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น เป็นประสบการณ์จากการเรียนรู้ เรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตของชุมชน และมีจิตสำนึกต่อการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์ของนักวิเคราะห์การตลาดสำรวจพบกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นบุคคลที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ตามการสรุปของ (ประชิด สกฤษพัฒนา, วิมล จิโรจพันธ์ และอุดม เขยกิจวงศ์. 2554: 129-131)

1. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเนื่องจากมีพื้นฐานความรู้ค่อนข้างดี และเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อการศึกษาระบบนิเวศของพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักชอบแสวงหาความตื่นเต้นและความแปลกใหม่ในสภาพป่าที่ห่างไกลความเจริญ การเดินทางบนเส้นทางธรรมชาติที่ลำบากในการเข้าถึง เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติเขาพะเนินทุ่ง อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

2. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าและคุณภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนมีความห่วงใยต่อการเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม

3. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นผู้ที่มีความประทับใจในความสวยงามและมีความซาบซึ้งในสุนทรียภาพของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนมีความทรงจำที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว

4. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นผู้ที่มีการเตรียมพร้อมเพื่อวางแผนการเดินทางท่องเที่ยวเป็นอย่างดี โดยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง เส้นทางคมนาคม การเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัย ตลอดจนการศึกษากฎระเบียบและการปฏิบัติตัวขณะเดินทางท่องเที่ยวและการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด

5. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเป็นผู้ที่รักในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าบ้านโดยมีความสนใจเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนให้ความเคารพในวิถีชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะชอบพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนท้องถิ่นเพื่อสร้างมิตรไมตรีร่วมกัน

หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่การมุ่งเน้นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบและการให้ความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งหลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประกอบด้วยข้อกำหนดต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมไทย การท่องเที่ยวอเนกประสงค์และผจญภัย และประชิด สกฤษพัฒนา, วิมล จิโรจพันธ์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2554: 68-71) โดยสามารถสรุปรายละเอียดหลักเกณฑ์การกำหนดได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการโดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการธุรกิจ เพื่อแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการจัด แบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน

2. ความพร้อมในด้านของการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยศูนย์ศึกษาธรรมชาติและภายในศูนย์มี

บริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น จุดแนะนำและบริการข่าวสารที่เข้าหาได้ง่าย มุมจัดนิทรรศการ มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ห้องสุขา โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะเจ้าของบ้านที่ดีที่อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

3. การวางแผนเพื่อการพัฒนาบุคลากรสู่ระดับมาตรฐานสากล เช่น การมีมีคฤเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรอบรู้ข้อมูลอย่างถูกต้องและจริงจัง ทั้งความรู้ด้านการอ่านแผนที่และการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดีเพื่อสื่อความหมายและให้ความรู้ด้านการปฏิบัติตัวตลอดจนแนวทางปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวขณะเดินทางท่องเที่ยวได้

4. หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรมจะต้องเป็นที่พักแรมในระดับที่มีการรักษาสีสิ่งแวดล้อมที่ถูกลักษณะ โดยประกอบด้วยบริการสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น มีการจ้างคนท้องถิ่นเพื่อทำงานบริการในที่พัก มีการจัดการส่งเสริมการประหยัดพลังงานและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดี และลักษณะของรูปแบบที่พักจะต้องมีสภาพกลมกลืนและเหมาะสมกับระบบนิเวศและธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งการเลือกทำเลที่ตั้งของที่พักจะต้องตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมตามที่หน่วยงานภาครัฐกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่ไว้และไม่สร้างผลกระทบในการทำลายธรรมชาติ

5. จะต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์และเป็นเอกลักษณ์

6. ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเดินป่าเส้นทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ กิจกรรมล่องแก่งยางเล่นบนแม่น้ำของ

7. มีการจัดทำแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวและการจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องของข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติไว้เป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

8. มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับในเส้นทางเดินโดยที่เส้นทางเป็นแบบทางรอบหรือวงกลม ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรเป็นต้นไป

9. มีการกำหนดแผนพัฒนาพื้นที่ที่มีนโยบายในเรื่องของการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน เช่น การจัดการขยะและสิ่งปฏิกูล การจัดการน้ำเสีย การจัดการป้องกันมลพิษ

10. มีการกำหนดขีดความสามารถเพื่อการรับรองของพื้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวันและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

หลักการการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

หลักการการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยประชิด สกฤษณ์พัฒน์, วิมล จิโรจพันธุ์ และอุดม เขยแก้ว (2554: 224-227) มีหลักการดังนี้

1. ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ควรสร้างห้องสุขาบริการตามระยะทางเดินห่างกันอย่างน้อย 3 กิโลเมตร/ ต่อหนึ่ง ลักษณะห้องสุขาต้องสะอาด
2. แหล่งบริการอาหารและเครื่องดื่ม ต้องคำนึงถึงการกำจัดขยะและน้ำเสีย
3. การเดินทางไปมาสะดวก (หมายถึงถนนลาดยางจนถึงแหล่งท่องเที่ยว) ทางเดินในแหล่งท่องเที่ยว

ทางธรรมชาติที่เปราะบางควรทำทางเดินข้ามโดยคำนึงถึงความปลอดภัยและมีระบบการสื่อความหมายที่ดี (นักท่องเที่ยวสามารถเดินศึกษาหรือท่องเที่ยวตามลำพังได้) รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ป้ายสื่อความหมายและป้ายชี้ทางควรออกแบบให้ใช้ได้ทนทานและชัดเจน ตัวหนังสือต้องสามารถมองเห็นและอ่านและชัดเจน

4. การออกแบบสิ่งก่อสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว (ที่จอดรถ ที่พักนักท่องเที่ยว การเดินทาง ห้องสุขา ร้านอาหารและเครื่องดื่ม) ต้องมีลักษณะที่กลมกลืนกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น การก่อสร้างควรคำนึงถึงความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้พิการ และควรหลีกเลี่ยงการตัดต้นไม้เป็นสำคัญ การก่อสร้างต้องคำนึงถึงการไม่กีดขวางเส้นทางเดินของสัตว์ป่า

5. การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การคงรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้มีสภาพเดิม และรักษาเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นมากที่สุด

6. การกำจัดของเสีย ต้องมีระบบการจัดการน้ำที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ การนำหลักระบบการจัดการของเสียมาใช้ประโยชน์ เช่น ระบบบำบัดน้ำหรือบ่อกักน้ำและนำไปใช้ประโยชน์

7. การศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงาน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. การศึกษาและวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม แหล่งโบราณคดี แหล่งโบราณสถาน ทรัพยากรเหล่านี้สามารถสะท้อนถึงอดีตอันทรงคุณค่าที่สามารถแสดงถึงลักษณะความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานท้องถิ่นชุมชนในสมัยโบราณได้

9. การจัดระบบการสาธารณสุขบนพื้นฐานโดยคำนึงถึงขีดความสามารถและขอบเขตในการรองรับทางกายภาพและขีดความสามารถในการรองรับทางสภาพแวดล้อม เช่น ระบบน้ำประปา ระบบไฟฟ้า ขยะมูลฝอย

10. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องมีการวางแผนปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนท้องถิ่น องค์กรประกอบของธุรกิจการท่องเที่ยวจะต้องเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน

11. มีการประเมินศักยภาพและตรวจสอบผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยว ต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสมโดยการหารายละเอียด การรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมในที่แห่งนั้นว่าควรอยู่ในระดับไหน การหาความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวและการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนา นโยบายของรัฐบาลต้องมีความสัมพันธ์ การจัดการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดีต้องคำนึงถึงในด้านของการลงทุน ต้นทุนของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

12. การให้การศึกษารื่องการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อประชาชนทุกระดับ ให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ รู้วิธีการบริการ การฝึกอบรมและการไปดูงานให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ

13. การจัดการการบริการต่าง ๆ ควรคำนึงถึงระดับมาตรฐานต้องให้เป็นที่ยอมรับ

รูปแบบการจัดการบริการนำเที่ยวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประชิต สกฤษณ์พัฒน์ วิมล จิโรจพันธุ์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2554: 232-239) ได้อธิบายถึงรูปแบบการจัดการการนำเที่ยวของว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มุ่งให้ความรู้การศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวโดยประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม เพื่อให้นักท่องเที่ยว

ได้รับความพึงพอใจประทับใจและประสบการณ์ใหม่ ผู้ที่จะประกอบการจัดนำเที่ยวต้องคำนึงถึงหลักการจัดการ ดังนี้

1. การจัดบริการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและมีการประสานประโยชน์ร่วมกันกับประชาชนในท้องถิ่น ในด้านการบริการด้านอื่น ๆ ต้องมีการพัฒนาให้มีมาตรฐานสากล ปลอดภัยและเกิดความเป็นมิตร

2. มัคคุเทศก์ที่จะทำหน้าที่ต้องผ่านการอบรมมาอย่างดีและสามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้

3. การมีส่วนร่วมโดยประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม (ตกลงรายการนำเที่ยว ผู้เสนอขายรายการ มัคคุเทศก์นำเที่ยว) การจัดการร่วมคิดวางแผน ดำเนินการขายรายการ การได้รับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคกัน การจัดการนี้ควรอยู่ในรูปแบบของชุมชน

4. การจัดการรายการนำเที่ยว ให้ข้อมูลโดยการแจ้งรายการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชัดเจน เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเตรียมตัวก่อนเดินทางได้อย่างถูกต้อง การจัดรายการนำเที่ยวเชิงนิเวศควรเน้นเรื่องการให้ความรู้ การสร้างประสบการณ์ใหม่จากการเดินทางและการให้ข้อคิดเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวในการเดินทางซึ่งมีหลักการปฏิบัติดังนี้ การแจ้งกำหนดการเดินทางนับตั้งแต่ที่เริ่มเดินทางจนถึงสิ้นสุดรายการ การแจ้งถึงสิ่งของที่จำเป็นที่นักท่องเที่ยวควรจะต้องเตรียมติดตัวไปเพื่อใช้ขณะเดินทางท่องเที่ยว การแจ้งราคาค่าบริการและค่าใช้จ่ายอื่นๆ การแนะนำความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตลอดจนนิทานพื้นบ้านที่เป็นเกร็ดความรู้ของแหล่งท่องเที่ยว

รูปแบบการจัดการที่พักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดที่พักเพื่อบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องคำนึงถึงการจัดการที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การใช้ดิน การใช้น้ำ พลังงาน และการจัดสิ่งปลูกสร้างเพื่อไม่ให้เกิดมลพิษ การออกแบบที่พักมีส่วนสร้างเสริมและคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คำนึงถึงประโยชน์การใช้สอยแต่รักษาระบบนิเวศ และดึงดูดความสนใจต่อนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เข้าไปพักค้างแรมอย่างสะดวกสบาย การจัดการที่พักนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่ง ประชิต สุกฤษณ์พัฒน์ วิมลจิโรจพันธ์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2554: 235-237) ได้ให้หลักในการพิจารณาในการจัดการที่พักนักท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. หลักการออกแบบที่พัก การออกแบบที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรพิจารณาเรื่องการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะด้านการออกแบบก่อสร้างที่พักให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดและคุ้มค่าที่สุด และร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยการออกแบบที่พักเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องยึดหลักดังนี้

1.1 การสร้างสิ่งที่มีคุณค่าในระยะยาวไม่สร้างปัญหาหรือผลกระทบด้านการบำรุงรักษา การบริหารจัดการให้กับคนรุ่นต่อมา

1.2 การเคารพในความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณ สิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจกับวัตถุทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมภายในชุมชนหรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ

1.3 การออกแบบที่พักนักท่องเที่ยวให้มีการใช้พลังงานอย่างประหยัดและคุ้มค่า

1.4 การให้ความสำคัญกับสิทธิของมนุษย์และธรรมชาติโดยเท่าเทียมกัน ให้องค์ประกอบของทั้ง

สองส่วนอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อหนุนและสามารถคงไว้ซึ่งความหลากหลายของกันและกันอย่างยั่งยืน

1.5 การออกแบบให้กลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยลดการสร้างผลกระทบต่อทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ข้อกำหนดลักษณะแพทที่พักรวม ประชิต สกฤษพัฒนา, วิมล จิโรจพันธ์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2554: 237) ได้สรุปจากการประชุมนานาชาติเรื่องการจัดการที่พักที่รักษาระบบนิเวศ ครั้งที่ 2 ที่ประเทศคอซตาริกาเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2538 คือ

2.1 เป็นที่พักที่มีขนาดและมืองค์ประกอบขนาดเล็กที่ประกอบด้วยการรักษาความสะอาดปลอดภัยและมีสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่น

2.2 การออกแบบก่อสร้างควรออกแบบโครงสร้างและแบบที่พักโดยให้กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น และควรนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาปรับใช้เพื่อการติดตั้งอุปกรณ์ช่วยประหยัดพลังงานในที่พักนักท่องเที่ยวและบริเวณโดยรอบ

2.3 การบริหารจัดการเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมโดยเน้นการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลด้วยการนำวัสดุบางชนิดที่เป็นขยะกลับมาแปรสภาพเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ขวดพลาสติกและกล่องนมสามารถนำมาแปรสภาพเป็นแผ่นมุงหลังคาได้

2.4 มีการบริหารจัดการโดยครอบครัวหรือประชาชนในท้องถิ่น

รูปแบบสินค้าของที่ระลึกของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คุณลักษณะของสินค้าของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ ประชิต สกฤษพัฒนา, วิมล จิโรจพันธ์ และอุดม เขยกิจวงศ์ (2554: 237-239) ได้ระบุไว้มีดังต่อไปนี้

1. การผลิตสินค้าของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ผลิตควรคำนึงถึงการรักษาระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยหลีกเลี่ยงการนำวัสดุที่เป็นส่วนประกอบของธรรมชาติในแต่ละระบบนิเวศมาผลิตเป็นสินค้าของที่ระลึก เช่น ซากพืชและสัตว์ที่มีกฎหมายคุ้มครองว่าเป็นชนิดที่หายากจำพวกเลววัลย์ (บันไดลิง) กระดองเต่า งาช้าง หนังสัตว์ เขี้ยวสัตว์ เปลือกหอย กัลปังหาและปะการัง

2. สินค้าของที่ระลึกจำพวกของใช้ของประดับจะต้องผลิตจากวัสดุธรรมชาติ ปราศจากมลพิษต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานที่ย้อมสี ควรพอกย้อมจากสีธรรมชาติ เช่น เครื่องจักสานไม้ไผ่ เครื่องจักสานหวาย เครื่องจักสานจากต้นกระจูด กก และใบลาน

3. สินค้าของที่ระลึกจำพวกของกินทุกชนิด ควรจะเป็นสินค้าที่ได้รับมาตรฐานการรับรองด้านความสะอาดและสุขอนามัย ติดตามรับรองจากสำนักงานมาตรฐาน (สมก.) สำนักงานอาหารและยา (อย.) มาตรฐานฮาลาลจากสำนักราชมนตรีพร้อมทั้งวันหมดอายุกำกับอย่างชัดเจน

ประโยชน์และความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่ความยั่งยืน

ผู้เขียนได้สรุปประโยชน์และความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยว จากงานเขียนของ Honey (2008: 29-31) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างผลกระทบทางลบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวโดยทั่วไปโดยเฉพาะการท่องเที่ยวที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวเป็นสาเหตุหลักของการทำลาย แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมทั้งการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว

การออกแบบกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ การสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดจนชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวจะช่วยลดผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การกระตุ้นชุมชนท้องถิ่นแหล่งท่องเที่ยวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวด้วยการเลือกใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นตนมาใช้ในการก่อสร้าง การเลือกใช้พลังงานสะอาดในการผลิตไฟฟ้าใช้ในแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่การให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม การแปรรูปขยะและสิ่งปฏิกูลเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยกระตุ้นการสร้างตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยการให้การศึกษานักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ก่อนการเริ่มการเดินทางท่องเที่ยว ผู้นำเที่ยวควรแนะนำจัดให้นักท่องเที่ยวได้เตรียมตัวก่อนการท่องเที่ยวด้วยการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการสร้างความเข้าใจสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อการเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง และในการเตรียมตัวก่อนการเดินทางนี้ยังช่วยลดผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นขณะเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เปราะบางด้วย

สิ่งสำคัญในการให้คำแนะนำและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวคือ การฝึกอบรมนักสื่อความหมายหรือผู้นำทางทางธรรมชาติที่สามารถสื่อสารได้หลายภาษาด้วยความรู้และทักษะทางภาษาในการบรรยายประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัฒนธรรมและธรรมชาติ ตลอดจนการสื่อความหมายทางอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยให้เกิดผลประโยชน์ทางการเงินโดยตรงเพื่อการอนุรักษ์ โดยช่วยกระตุ้นเงินทุนสนับสนุนเพื่อการปกป้องสิ่งแวดล้อม การวิจัย และการศึกษาผ่านความหลากหลายของกลไก เช่น ค่าธรรมเนียมการเข้าชมอุทยาน ค่าภาษีของบริษัท โรงแรม สายการบิน ตลอดจนภาษีสนามบิน และการบริจาคด้วยความตั้งใจ ระบบของอุทยานแห่งชาติหลายแห่งได้ริเริ่มการสร้างสรรค์เพื่อการปกป้องพื้นที่ การวิจัยกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ เช่น ประเทศแอฟริกามีการส่งเสริมการล่าสัตว์เพื่อการกีฬา

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจากการสรุปการศึกษาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติของ ธิญชนก บุญเจือ และคณะ (2558) พบว่า พื้นที่อนุรักษ์จะสามารถคงอยู่ต่อไปต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติด้วย หากชุมชนสามารถได้รับประโยชน์จากพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทั้งการได้รับรายได้และผลประโยชน์ที่จับต้องได้ อาทิ รายได้จากการจ้างเป็นผู้นำเดินป่าพื้นที่อุทยานแห่งชาติ รายได้จากการให้บริการอาหารและที่พัก ตลอดจนผลประโยชน์จากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ทั้ง ระบบการคมนาคมท้องถิ่น สถานพยาบาลเพื่อสุขภาพ โดยผลประโยชน์เหล่านี้ โดยผลประโยชน์เหล่านี้จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน นำไปสู่การเห็นความสำคัญของชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพราะทรัพยากรทางการท่องเที่ยวคือหัวใจที่สร้างรายได้ตลอดจนความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยให้เกิดความเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังพื้นที่ที่ห่างไกลซึ่งพื้นที่แหล่งเที่ยวนั้นอาจมีขนาดเล็กและแยกจากชุมชน ซึ่ง

คนในชุมชนแทบจะไม่เคยมีประสบการณ์ในการติดต่อกับนักท่องเที่ยวเลย หากไม่มีการให้คำแนะนำจากผู้นำเที่ยวที่ดีแล้วการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ไม่สามารถสร้างความยั่งยืนให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้เลย ดังนั้นในการจะเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อคนอื่น นักท่องเที่ยวจะต้องศึกษาและการเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทาง ทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนท้องถิ่น การแสดงความเคารพต่อสัญลักษณ์ของเครื่องแต่งกายและการทำความเข้าใจและให้ความเคารพต่อความเชื่อทางสังคมของชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งจุดหมายปลายทางเหล่านี้เป็นพื้นที่ควบคุมทั้งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและไม่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และอยู่ภายใต้การปกป้องทางสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ ระดับนานาชาติ ประเทศ โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสร้างผลกระทบทางลบให้เกิดขึ้นกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ด้านการอนุรักษ์และการกระตุ้นความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวให้มีต่อแหล่งท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งชุมชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว ภายใต้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นท่องเที่ยว เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ. 2548: 81-82) โดยทรัพยากรของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วยลักษณะความสวยงามที่เป็นเอกลักษณ์ของระบบนิเวศและทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นส่วนประกอบของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีผู้คนเห็นคุณค่าที่จะสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). *ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสรินทรหรือป่าพรุไต้แดง*. สืบค้นจาก <http://thai.tourismthailand.org/%E0%B881-1099>
- ธัญชนก บุญเจือและคณะ. (2558). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนบริเวณเขื่อนในประเทศไทย กรณีศึกษา:เขื่อนรัชชประภา อุทยานแห่งชาติเขาสก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเขื่อนศรีนครินทร์ อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต:กรุงเทพมหานคร.
- บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2534). *อุทยานแห่งชาติของไทย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.
- ประชิด สุกณะพัฒน์, วิมล จิโรจพันธ์ และอุดม เขยกิจวงศ์. (2554). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- ปรัชญาพร พัฒนผล (2554). *การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก <http://digi.library.tu.ac.th/thesis/it/1037/title-biography.pdf>
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพมหานคร. โอเดียนสโตร์.

- รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง. (2556). *ยุทธศาสตร์การสร้างตัวแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง*. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปะ. ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2553). สืบค้นจาก <http://www.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/7181>.
- ไพบริน เวชัญญะกุลและคณะ. (2558). *แนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณในเขื่อนประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต: กรุงเทพมหานคร.
- วีรศักดิ์ ไคว้สุรัตน์ (2562). *ปี 61 ไทยกวาดรายได้ท่องเที่ยวติดเบอร์ 4 โลก*. สืบค้นจาก <https://voicetv.co.th/read/B3S3lm0of>.
- สฤกษ์ แสงอรุณ. (2558). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ: การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรมอุทยานสัตว์ป่าและพรรณพืช. สืบค้นจาก <http://www.dnp.go.th/parkreserve/Np/Html/Tour/EcoTour.html>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ปี พ.ศ.2555- 2559*. สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=395>
- สำนักงานบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไตรมาสที่ 1/2558*. สืบค้นจาก : http://www.nesdb.go.th/Portals/0/eco_datas/account/qgdp/data1_15/BookQGDP1-2015-Thai.pdf.
- Asean tourism. (2015). *Community Based Tourism in ASEAN Region*. Available from: <http://www.aseantourism.travel/blog/detail/community-based-tourism-in-asean-region>.
- CBD (2006). *Convention on Biological Diversity*. Available from : <http://www.cbd.int/convention/articles.shtml?a=cbd-02>
- Chuck Y. Gee. (1997). *International Tourism: A Global Perspective*. Madrid : World Tourism Organization.
- Collins, C. (1999). *New Student's Dictionary*. London : The Cobuild series Available from the Bank of English.
- Douglas, N., Douglas, Ng., and Derrett, R. (2001). *Special Interest Tourism*. Queensland : John Wiley and Sons Australia, Ltd.
- Filion, F.L., Foley, J.P., and Jacquemont, A.J. (1994). *The economics of global ecotourism*. In M. Munasinghe & J. McNeely (Eds.), *Protected area economics and policy, linking conservation and sustainable development*. Washington, DC. World Bank: 235-252.
- Honey, M. (2008). *Ecotourism and sustainable development*. Island Press. Washington.
- Motavalli, J. (2002). "Taking the Natural Path". *The Environment Magazine*. 13 (4, July/ August): 26-36.

- Pearson, M., & Sullivan S. (2001). *Looking After Heritage Places: The basics of heritage planning of managers, landowners and administrators*. Victoria: Melbourne University Press.
- Proven, D. (2004). *The Assiniboine: Developing a sustainable river experience in Manitoba*. Available from : <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=994225561&sid=2&Fmt=2&clientId=43090&RQT=309&VName=PQD>
- Travelers' Choice. (2015). *Travelers' Choice™ Islands 2015*. Available from : <http://www.tripadvisor.com/TravelersChoice-Islands>
- UNESCO. (2006). *The UNESCO-LNTA Nam Ha Ecotourism Project*. Available from: <http://www.unescobkk.org/culture/wh/namha-ecotourism-project/>
- WHC-UNESCO. (2009). *World Heritage Convention*. Available from : <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>
- World Tourism Organization. (1993). *Sustainable tourism development: Guide for local planners*. Madrid: World Tourism Organization.

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพริน เวชัญญะกุล

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

e-mail : kimmy_pairin@hotmail.com